

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.9.55>

УДК 330.3

Т. М. Власюк,

*к. е. н., доцент, директор Інституту права та сучасних технологій,
Київський національний університет технологій та дизайну*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9644-8608>

М. Є. Устік,

аспірант, Київський національний університет технологій та дизайну

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1782-2548>

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЯК ПАРАДИГМА ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

T. Vlasiuk,

*Doctor of Economics, Associate Professor, Director of the Institute of Law
and Modern Technologies, Kyiv National University of Technology and Design*

M. Ustik,

Postgraduate student, Kyiv National University of Technology and Design

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AS A PARADIGM OF MODERN UNIVERSITY

В статті розглядається концепція сталого розвитку як сучасна парадигма розвитку світового співтовариства, що включає гармонізацію стосунків між людиною і природою, а також глобальну стратегію

виживання людства. Визначено роль освіти в реалізації сталого розвитку та досягненні глобальних цілей сталого розвитку. Виховання висококваліфікованих фахівців здійснюється через систему освіти, яка відповідає сучасним європейським підходам. Сучасна вища освіта спрямована на підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних вирішувати складні проблеми та створювати інноваційні продукти.

Розглянуто наукові роботи, присвячені проблемам сталого розвитку університетів та змінам парадигми їх діяльності.

Встановлено, що концепція сталого розвитку є відповіддю на виклики глобалізації та альтернативою моделі екстенсивного економічного зростання. Основна ідея полягає у знаходженні балансу між задоволенням потреб нинішнього і майбутніх поколінь в економічному добробуті, сприятливому довкіллі та соціальному благополуччі.

Стаття підкреслює важливість інтеграції принципів сталого розвитку у діяльність сучасних університетів для забезпечення гармонійного розвитку суспільства.

The article examines the concept of sustainable development as a modern paradigm for the development of the world community, which includes the harmonization of relations between man and nature, as well as a global strategy for the survival of mankind. The role of education in the implementation of sustainable development and the achievement of global goals of sustainable development is defined. Education of highly qualified specialists is carried out through the education system, which corresponds to modern European approaches. Modern higher education is aimed at training competitive specialists capable of solving complex problems and creating innovative products.

Scientific works devoted to the problems of sustainable development of universities and changes in the paradigm of their activity are considered.

It has been established that the concept of sustainable development is a response to the challenges of globalization and an alternative to the model of

extensive economic growth. The main idea is to find a balance between meeting the needs of current and future generations in economic well-being, favourable environment and social well-being.

The article emphasizes the importance of integrating the principles of sustainable development into the activities of modern universities to ensure the harmonious development of society.

The main aspects of sustainable development of modern universities are summarized, such as environmental sustainability, social responsibility, economic sustainability, education for sustainable development, research and innovation, and community involvement. It has been established that the modern university is an important agent of change that contributes to the development of society through education, research and innovation.

The relationship between the concepts of sustainable development, the modern university and the social responsibility of the university was studied.

It is concluded that the modern university plays a key role in the development of society through education, research and innovation. It is a center of knowledge where there is a synergy of scientific, educational activities and internationalization. Universities and sustainable development are interconnected and complement each other, contributing to the harmonious development of society and securing the future for generations to come.

Ключові слова: *сталий розвиток, університет, вища освіта, університет сталого розвитку*

Keywords: *sustainable development, university, higher education, university of sustainable development*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Концепція сталого розвитку є сучасною парадигмою розвитку світового співтовариства. Її слід розглядати не лише як зміну стосунків між людиною і природою для

розширення можливостей соціально-економічного зростання, але й як глобальну стратегію виживання людства. Це означає, що матеріальне виробництво, споживання, економічне зростання та інші види діяльності суспільства повинні відбуватися в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення і підтримувати життєдіяльність людства.

У сучасному суспільстві виховання в основному здійснюється через систему освіти. Модернізація вищої освіти в Україні в цілому відповідає європейським підходам. Сьогодні виховання висококваліфікованого фахівця здійснюється як найбільш повна, послідовна, цілісна система реалізації сучасних освітніх стандартів, яка за змістом і організаційно реалізується на основі самостійності та творчої активності студента. Сучасна вища освіта спрямована на підготовку фахівців, які є конкурентоспроможними на ринку праці, володіють сучасними знаннями, вміють вирішувати складні проблеми, створювати якісні інноваційні інтелектуальні продукти та поділяють цінності вільного демократичного суспільства. Щоб українська вища освіта справді виконувала ці важливі завдання, система має враховувати сучасні глобальні тенденції розвитку вищої освіти в ширшому соціально-економічному контексті [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато наукових робіт присвячено вивченню проблеми сталого розвитку університетів, питанням сутності діяльності сучасного університету та змінам парадигми діяльності університету. В наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців, зокрема О. Білоруса, Ю. Мацейко, О. Ляшенко, Н. Бухлай, В. Пархоменко, С. Кубіцького, Н. Євдокімової та інших розкриті основні особливості сучасної системи освіти в Україні та світі, локальні аспекти сталого розвитку закладів вищої освіти тощо. Проте тематика сталого розвитку університетів має багато аспектів для вивчення, зокрема в якості нової парадигми діяльності сучасного університету в контексті реалізації Глобальних цілей сталого розвитку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження питань сталого розвитку як парадигми діяльності сучасного університету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останніми роками концепція сталого розвитку стає відповіддю на виклики глобалізації та альтернативою моделі екстенсивного економічного зростання, яка не враховує соціальний захист, якість продуктів та збереження навколишнього середовища. Основна ідея сталого розвитку полягає у розрізненні між економічним зростанням, яке спрямоване на збільшення кількісних показників, і розвитком, що передбачає якісні зміни завдяки удосконаленню техніки, технологій та методів управління. Головний сенс концепції сталого розвитку полягає у знаходженні балансу між задоволенням потреб нинішнього і майбутніх поколінь в економічному добробуті, сприятливому довкіллі та соціальному благополуччі [5].

У 1972 році на конференції ООН у Стокгольмі було порушено питання захисту навколишнього середовища і людства, уникнення економічної кризи та концепції сталого розвитку. Результатом конференції стала Стокгольмська декларація, яка затвердила 26 принципів збереження навколишнього середовища та 109 пунктів планів дій для реалізації цієї концепції. Ця конференція дала поштовх для активного дослідження впливу на навколишнє середовище, розробки методології сталого розвитку та впровадження законодавчої бази в галузі охорони середовища.

Термін “сталий розвиток” (sustainable development) пов’язують з ім’ям прем’єр-міністра Норвегії Гру Харлем Брундланд, який був сформульований у звіті “Наше спільне майбутнє” для ООН у 1987 році. Вона визначила сталий розвиток як розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [1].

У 1980 році Герман Дейлі, дослідник економічних аспектів забруднення довкілля, у своїй монографії “Поза зростанням: економічна теорія сталого

розвитку” обґрунтував інноваційний підхід до сталого розвитку суспільства. Він розумів сталий розвиток як гармонійний, збалансований, безконфліктний прогрес всієї земної цивілізації, груп країн та окремих держав, коли в процесі інтенсивного економічного розвитку одночасно вирішуються питання збереження довкілля, ліквідації експлуатації, бідності та дискримінації [2]. Основою для такої стратегії є концепції корпоративного громадянства, екологічної ефективності та корпоративної соціальної відповідальності.

У 2000 році ООН прийняла “Декларацію тисячоліття”, яка визначила Цілі Розвитку Тисячоліття до 2015 року. У вересні 2015 року на Саміті ООН зі сталого розвитку було затверджено нові орієнтири розвитку до 2030 року, включаючи 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань. Україна, як і інші країни-члени ООН, долучилася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Для визначення стратегічних напрямків національного розвитку України до 2030 року на основі принципу «Нікого не залишити осторонь» було розпочато інклюзивний процес адаптації Цілей сталого розвитку (ЦСР). Кожну глобальну ціль було розглянуто з урахуванням національних особливостей. Наразі в Україні проведено низку національних та регіональних консультацій, за результатами яких можна зробити висновок, що національні ЦСР стануть основою для інтеграції зусиль, спрямованих на забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості та раціонального природокористування.

Створення соціально відповідальних влади та бізнесу безпосередньо пов’язане з реалізацією концепції сталого розвитку. Корпоративна соціальна відповідальність - це стратегія, що представляє відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів; активна соціальна позиція компанії, що полягає в гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем.

Освіта відіграє провідну роль у створенні людського капіталу, а освітні послуги безпосередньо формують людський капітал. Орієнтація на сталий розвиток суспільства вимагає постійних інвестицій у людський капітал суспільства. Це забезпечує динаміку прогресивних змін в економіці та інших сферах суспільного життя. Об'єктивною основою таких змін є інтелектуалізація праці, яка органічно вписується в економічну систему і спрямована на безперервність освіти та безперервний професійний розвиток працівників. Таким чином, вища освіта стає важливим фактором соціальної стабільності та ефективної зайнятості [8]. Вже сьогодні стає зрозуміло, що навчання впродовж життя – це реальна практика, яка дозволяє людині бути конкурентоспроможною на ринку праці. Інтелектуальний розвиток особистості спонукає до постійного вдосконалення професійних навичок, набуття нових навичок, виходу на якісно новий рівень роботи.

Вища освіта сприяє економічному зростанню через вплив на продуктивність праці, збільшення національного доходу, зменшення бідності, продуктивну та споживчу культуру, а також підвищення якості життя [9].

У сучасних умовах у наукових працях переважає думка, що людський капітал є невід'ємною особистісною властивістю людини. Він набуває форми капіталу внаслідок тривалого історичного розвитку суспільних відносин завдяки використанню цих умінь за певних умов розвиненої ринкової економіки. З огляду на викладене, основним результатом підготовки сучасного фахівця у процесі вищої освіти є здатність до самостійної високопрофесійної діяльності. Такий результат буде досягнутий лише за умови володіння майбутніми фахівцями сучасними технологіями, які будуть освоєні під час практичного навчання. У зв'язку з цим слід переоцінити роль співпраці ВНЗ і роботодавців, а також знайти нові форми та методи такої взаємодії [7].

Окрім вже згаданих аспектів, важливими для університету є такі аспекти сталого розвитку (табл. 1). Ці аспекти допомагають університетам не

лише виконувати свою освітню та наукову місію, але й робити значний внесок у сталий розвиток суспільства.

Таблиця 1. Основні аспекти сталого розвитку сучасних університетів

Складові парадигми сталого розвитку університетів	Імператив (Необхідні дії)	Сфери охоплення
Екологічна стійкість	Університети повинні впроваджувати практики, що зменшують їхній екологічний слід	Використання відновлюваних джерел енергії, зменшення відходів, збереження води та впровадження енергоефективних технологій
Соціальна відповідальність	Університети мають сприяти соціальній справедливості, гендерній рівності та інклюзії	Включає підтримку різноманітності серед студентів та персоналу, а також участь у соціальних проектах, що сприяють розвитку місцевих громад
Економічна стійкість	Важливо забезпечити фінансову стабільність університету, що дозволить йому інвестувати в інновації, дослідження та розвиток інфраструктури	Включає розвиток партнерства з бізнесом та іншими організаціями для спільного вирішення економічних викликів
Освіта для сталого розвитку	Інтеграція принципів сталого розвитку в навчальні програми допомагає студентам розвивати знання та навички, необхідні для вирішення екологічних, соціальних та економічних проблем	Включає організацію екологічних заходів, кампаній та підтримку студентських ініціатив
Дослідження та інновації	Університети повинні активно займатися дослідженнями, спрямованими на вирішення проблем сталого розвитку	Включає розробку нових технологій та методів, що сприяють збереженню навколишнього середовища, зменшенню бідності та забезпеченню соціальної справедливості
Залучення громади	Співпраця з місцевими громадами та організаціями для реалізації проектів сталого розвитку є важливим аспектом діяльності університетів	допомагає вирішувати локальні проблеми та сприяє розвитку регіону

Джерело: сформовано авторами за [3; 6; 7]

Таким чином, сучасний університет є важливим агентом змін, який сприяє розвитку суспільства через освіту, дослідження та інновації.

Взаємозв'язок між концепціями сталого розвитку, сучасного університету та соціальною відповідальністю університету є досить тісним і багатогранним (рис. 1).

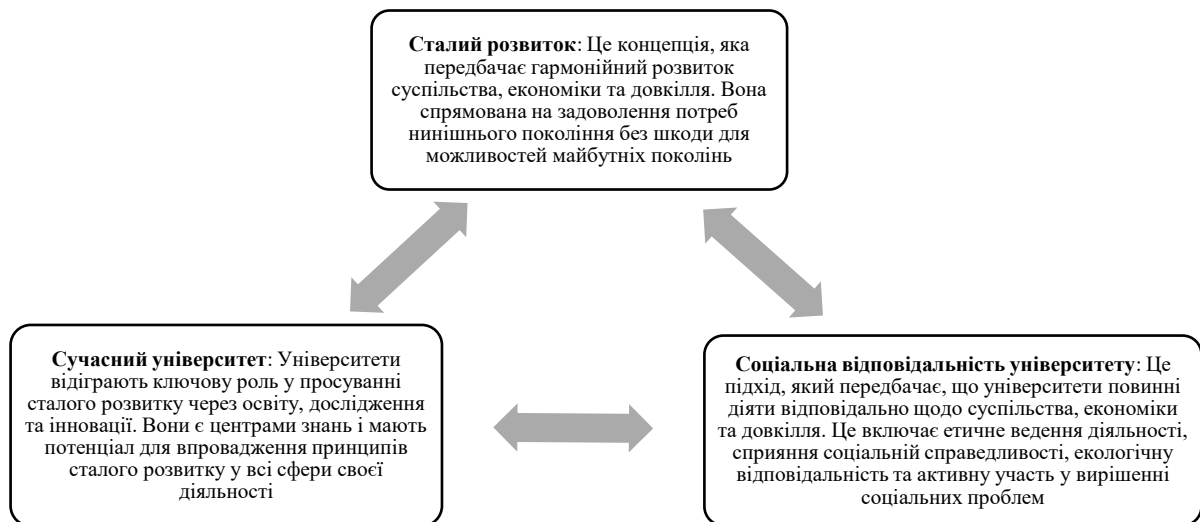

Рис. 1. Взаємозв'язок між концепціями сталого розвитку, сучасного університету та соціальною відповідальністю університету

Джерело: побудовано авторами

Отже, сучасний університет – це інституція, яка відіграє ключову роль у розвитку суспільства через освіту, дослідження та інновації. Він є центром знань, де відбувається синергія наукової, освітньої діяльності та інтернаціоналізації. Основні сфери діяльності сучасного університету включають:

1. Освітню діяльність, в межах якої університети забезпечують високоякісну освіту, готуючи студентів до професійної діяльності та життя в глобалізованому світі.

2. Наукові дослідження, коли університети є осередками наукових досліджень, спрямованих на вирішення актуальних проблем та розвиток нових технологій.

3. Інновації: Сучасні університети активно впроваджують інновації, сприяючи економічному та соціальному розвитку.

4. Соціальна відповідальність, в межах якої університети беруть на себе відповідальність за вплив на суспільство, екологію та економіку, сприяючи сталому розвитку.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Отже, підсумовуючи, можемо зробити висновок, що сучасний університет відіграє ключову роль у розвитку суспільства через освіту, дослідження та інновації. Він є центром знань, де відбувається синергія наукової, освітньої діяльності та інтернаціоналізації. Університети та сталий розвиток взаємопов'язані та взаємодоповнюють один одного, сприяючи гармонійному розвитку суспільства та забезпечуючи майбутнє для наступних поколінь.

Література

1. Білорус О. Г., Мацейко Ю. М. Глобальна перспектива і сталий розвиток: системні маркетинг. дослід. К.: МАУП, 2005. 492 с.

2. Дейлі Г. Поза зростанням: економічна теорія сталого розвитку: пер. з англ. К.: Інтелсфера, 2002. 312 с.

3. Ляшенко, О. М. Сталий розвиток закладів вищої освіти: локальні інформаційно-комунікативні аспекти. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2020. 2(58). С. 97-102.

4. Устік М. Є. Зарубіжний досвід сталого розвитку університетів. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 7 (277). С. 210-219.

5. Цілі сталого розвитку. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення: 13.09.2024).

6. Buhlai, N.; Parkhomenko, V.; Pyskach, O.; Rusakova, O.; Dziamko, V. Modern Higher Education in the Ukrainian Educational System. *Conhecimento & Diversidade*. 2023. V 15. N 36, pp. 587-604 DOI: 10.18316/rcd.v15i36.10971

7. Kubitskii S., Shorobur I., Yevdokymova N., Vlasiuk T., Shevchuk L. Development of higher education institutions in the current conditions. *Revista de*

Gestão e Secretariado (Brazilian Journal of Education, Technology and Society (BRAJETS)). 2023. v. 16, se 2, P. 119-128.

8. Raffaghelli, J. E., Manca, S., Stewart, B., Prinsloo, P. & Sangrà, A. Supporting the development of critical data literacies in higher education: building blocks for fair data cultures in society. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2020. 17. P. 58 DOI: <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00235-w>

9. Widyasari, Y. D. L., Nugroho, L. E. & Permanasari, A. E. (2019). Persuasive technology for enhanced learning behavior in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2019. 16. P. 15. URL: <https://educationaltechnologyjournal.springeropen.com/articles/10.1186/s41239-019-0142-5>

References

1. Bilorus, O.H. and Matsejko, Yu.M. (2005), *Hlobal'na perspektyva i stalyj rozvytok* [Global perspective and sustainable development], MAUP, Kyiv, Ukraine.

2. Dejli, H. (2002), *Poza zrostanniam: ekonomichna teoriia staloho rozvytku* [Beyond growth: the economic theory of sustainable development], Intelsfera, Kyiv, Ukraine.

3. Liashenko, O.M. (2020), “Sustainable development of higher education institutions: local information and communication aspects”, *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, vol. 2 (58), pp. 97-102.

4. Ustik, M.Ye. (2024), “Foreign experience of sustainable development of universities”, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 7 (277), pp. 210-219.

5. UNDP (2024), “Goals of sustainable development”, available at: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> (Accessed 13.09.2024).

6. Buhlai, N. Parkhomenko, V. Pyskach, O. Rusakova, O. and Dziamko, V. (2023), “Modern Higher Education in the Ukrainian Educational System”.

Conhecimento & Diversidade, vol. 15, no. 36, pp. 587-604 DOI: 10.18316/rcd.v15i36.10971

7. Kubitskii, S. Shorobur, I. Yevdokymova, N. Vlasiuk, T. and Shevchuk, L. (2023), “Development of higher education institutions in the current conditions”, Revista de Gestão e Secretariado (Brazilian Journal of Education, Technology and Society (BRAJETS)), vol. 16, no. 2, pp. 119-128.

8. Raffaghelli, J.E. Manca, S. Stewart, B. Prinsloo, P. and Sangrà, A. (2020), “Supporting the development of critical data literacies in higher education: building blocks for fair data cultures in society”, International Journal of Educational Technology in Higher Education, vol. 17, pp. 58 DOI: <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00235-w>

9. Widyasari, Y.D.L. Nugroho, L.E. and Permanasari, A.E. (2019), “Persuasive technology for enhanced learning behavior in higher education”, International Journal of Educational Technology in Higher Education, vol. 16, pp. 15, available at <https://educationaltechnologyjournal.springeropen.com/articles/10.1186/s41239-019-0142-5>: (Accessed 13.09.2024).

Стаття надійшла до редакції 15.09.2024 р.